

סיכום הערכת המצב והמלצות למדיניות ישראלית

שאל חורב

מרכיב הים בחוסנה של ישראל גדל בשנת 2017 הן בעקבות העמקת השימוש במשאבי הגז כמקור האנרגייה העיקרי של ישראל, המשך הפיתוח של מתקני ההתפלה המספקים את רוב מי השתייה של ישראל, הרחבת הסחר הימי ליעדים שונים בעולם והכרה בחשיבות השימוש הביטחוני בים כחלק מהעומק האסטרטגי של המדינה. בהיבט של הובלה ימית בחירום, לא הושגה התקדמות כלשהי בנושא, נהפוך הוא: "מניית הזהב" של המדינה בחברת צים, שנקבעה כדי שלרשות מדינת ישראל תעמוד יכולת להביא מטענים חיוניים בשעת חירום, ולמנוע מגורמים עוינים להיות בעלי השפעה על ניהול החברה – אומנם נשארה ברשות המדינה – אך האוניות הכלולות במניה זו, מתיישנות וכלל אין זה בטוח שהן מסוגלות לענות על התרחישים הקיימים שבהם ידרשו להוביל סחורות במתארי החירום הקיימים.

גם בשנת 2017 המשיכו מזרח הים התיכון והאזורים הסמוכים אליו להיות אזורים רוגשים ובלתי יציבים. המלחמה בסוריה (גם אם במועד כתיבת הדוח מסתמנת עליונות לכוחותיו של הנשיא אסאד), הפכה ממלחמת אזרחים למלחמה אזרחית בה מעורבות מדינות רבות, מלחמה זו קשורה באופן ישיר למלחמה בעיראק, ובעקיפין גם למלחמות בלוב, תימן, סומליה, ובחצי האי סיני.

איראן התומכת במשטר אסד בסוריה, השתתפה במלחמת האזרחים לצד רוסיה וניצלה את המצב כדי לשדרג את מעמדה באזור לרמה של כמעט מעצמה אזרחית, מצב שבו היא עומדת על סף הגעה אל הים התיכון, לרבות שימוש הצי האיראני בנמלי סוריה. האיראנים שחתמו בשנת 2015 על הסכם הגרעין עם המעצמות, השקיעו את מרצם בשימור היכולות שהיו להם עם חתימת ההסכם, וניצלו את הלגיטימציה שבה זכו בעקבות ההסכם כדי לחזק את היסודות לביסוס המדינה כבעלת שליטה והשפעה גאופוליטית המשתרעת מהמפרץ הפרסי ועד חופי הים התיכון.

ארצות הברית וערב הסעודית, ועימן המחנה הסוני הפרגמטי כולו, רואות בהכלת איראן והשחקנים הלא-מדינתיים כמו חיזבאללה והחות'ים בתימן יעד מרכזי. המתקפה הערבית הסונית המשותפת בתימן בהובלתה של סעודיה לרבות הממד הימי שלה, מהווה מהפך היסטורי בהתמודדות המדינות הסוניות מול שאיפות ההתפשטות של איראן.

מבחינת המעצמות נמשכת הירידה במעורבות ארה"ב באזור מזרח הים התיכון, ובהתאם לכך גם מתן עדיפות לפעולת הכוחות הימיים בזירות אחרות ובמיוחד בים סין הדרומי וחצי האי הקוריאני. צמצום מעורבותה של ארה"ב גרם להיחלשות מעמדה באזור.

המשבר המבני העמוק באיחוד האירופי משפיע על מעמדו הגלובלי של האיחוד, ובכלל זה באזור מזרח הים התיכון. לעומת זאת, הפדרציה הרוסית ממשיכה להעמיק את מעורבותה במזרח הים התיכון, דבר המשתקף גם במסמך שפורסם בחתימת הנשיא פוטין ביולי 2017 ונושא את השם "יסודות המדיניות של רוסיה בתחום הפעילות הימית הצבאית לתקופה שעד שנת 2030". המסמך ממקד את פעילות הצי הרוסי לזירת הים התיכון והים השחור, ומסמן כי מרבית המשאבים ועיקר הפעילות הרוסית הימית ירוכזו בזירה זו. הנשיא פוטין קורא היטב את המפה הגאופוליטית במזרח התיכון, מעמיק את מעורבותה של רוסיה באזור וממלא את החלל שהשאירה ארה"ב. הדבר מחייב את ישראל לתאם את פעילותה ברמה המדינית והצבאית העליונה מול הרוסים ונכון להמשיך ולבצעו.

הצי הסיני הולך ומתעצם ורוכש יכולות של 'צי מים כחולים' הוא המשיך גם השנה בפעילות מזדמנת בים התיכון, כחלק משמירה על נתיב השיט הימי לשווקים באירופה.

תנועת הפליטים מסוריה בנתיב הימי לאירופה הצטמצמה בעקבות ההסכם בין האיחוד האירופי וטורקיה, על פי ההסכם טורקיה מעכבת את הפליטים בשטחה תמורת מימון שהייתם על ידי האיחוד האירופי. עם זאת זרם הפליטים מחופי צפון אפריקה לחופי דרום אירופה הלך והתגבר. רבים מהפליטים בנתיב זה איבדו את חייהם בטביעה, וחייבו את נאט"ו להעתיק את פעילותה קרוב לחופי צפון אפריקה ולסייע לצי הלובי לבלום את יציאת הפליטים מחופי לוב.

דרום הים האדום ואזור קרן אפריקה שימשו בשנים האחרונות מוקד לפירטיות ימית. כוחות משימה ממדינות שונות הפועלים באזור הצליחו בשנים האחרונות להקטין את ממדי הפירטיות לאירועים בודדים. מנגד, עם התגברות הלחימה המתנהלת באזור בין החות"ים בתמיכת איראן לבין הממשל המרכזי בתימן, הכוללת בין היתר, מיקוש שהוטל במבואות נמל מוקה (Mocha) וירי טילי חוף-ים כנגד כלי שיט סעודיים, הפך האזור, ובמיוחד זה שבקרבת מצרי באב אל-מנדב, לאזור מסוכן לשיט. ישראל שחלק גדול מהיצוא שלה לארצות מזרח אסיה עובר בנתיב שיט זה, צריכה אף היא לגבש אסטרטגיה ימית מתאימה מול אתגר זה.

בשנת 2017 המשיך חיל הים בתהליך ההתעצמות שנועד לאפשר לו לעמוד משימותיו. בשנת 2015 נחתם הסכם לאספקת ספינות מגן להגנת נכסי ישראל באזור המים הכלכליים הכולל ארבע ספינות מגן ממספנות TMS¹ שבגרמניה. באוקטובר 2017 נחתם מזכר הבנה משותף בין ממשלות גרמניה וישראל לבניית שלוש צוללות מתקדמות שיסופקו לחיל הים הישראלי לקראת אמצע העשור הבא. בשולי פעילות התעצמות זו נחשפו

פרשיות הקשורות לטוהר המידות שלא זה המקום לדון בהן, ופרשיות הקשורות לתהליך בחירת הקבלן הזוכה שהצביעו על תהליכים לא סדירים במערכת הביטחון (שינוי עמדתו המקצועית של חיל הים לגבי היציאה למכרז בינלאומי, ותהליך הבחירה בדגם כלי השיט שנבחר).² ממצאים אלה מחייבים את מערכת הביטחון לקבוע מנגנונים שיבטיחו מעורבות של גורמים מקצועיים נוספים בניתוח החלופות המוצעות וזאת במסגרת עבודת המטה של החיל, וימנעו הישנותם של אירועים כאלה בעתיד.

עם הגידול במרכיב הים בחוסנה של ישראל והפיתוח הכלכלי של הסביבה הימית כולל בניית תשתיות חופיות כגון נמלים ומסופי קליטת גז, כמו גם עלייה בצורכי הביטחון הקשורים לים, מתחדד ביתר שאת הצורך לשתף מעגלים רחבים ככל הניתן של אזרחי המדינה בדיון הציבורי בנושא – דיון שיכתיב את האיזונים בין הצרכים השונים הקיימים לצד הפיתוח הכלכלי, כגון הגנה על המערכת האקולוגית וערכי המורשת הימיים.

חלק מהשינויים האסטרטגיים המתרחשים באזור טומנים בחובם סיכונים לישראל ובמיוחד התחזקות של הצייר איראן-סוריה כפי שצוין לעיל, בעוד אחרים יוצרים הזדמנויות שלא היו פתוחות בפניה בעבר. מערכת היחסים המתפתחת עם מצריים וסעודיה היא אחת מאותן הזדמנויות, גם אם שתיהן מתנות את המשך הידוק היחסים במציאת פתרון לבעיה הפלסטינית.³ עם זאת, מן הראוי להדגיש שמצבה הצבאי של ישראל באזור נותר איתן ולא נראה בעתיד הקרוב שום איום צבאי משמעותי שעלול לסכן את קיומה, ובכלל זה בזירה הימית.

בהתאם להערכת מצב זו שבוצעה על ידי מרכז חיפה למחקרי מדיניות ואסטרטגיה ימית, מסכם הדוח מספר המלצות בנושאי המדיניות בתחום הימי רבתי (Maritime Policy & Strategy). סדר הצגת המלצות אינו מייצג בהכרח את חשיבותן או את מידת הדחיפות הנדרשת בטיפול בהן.

המלצה ראשונה – גיבוש מדיניות ואסטרטגיה ימית רבתי לישראל

יש לבצע תהליך סדור, שראשיתו בזיהוי האינטרסים של מדינת ישראל בתחום זה ולאחריו קביעה של מדיניות בכל הקשור למרחב הימי. לאחר ביצוע של שני הסעיפים הראשונים

2 תא"ל (מיל.) שמואל צוקר ראש מנה"ר לשעבר במשרד הביטחון בראיון לאילנה דיין בגלי צה"ל ב-7 לספטמבר 2017 "עדיין רוצה להאמין שפעלו ביושרה".

3 נאום נשיא מצריים, עבד אל-פאתח א-סיסי באסיט, "אם היינו יכולים לפתור את נושא אחינו הפלסטינים, השלום יהיה חם יותר... אני ביקשתי מהמנהיגים הישראלים לאפשר את שידור הנאום הזה פעם אחת או פעמיים משום שזוהי הזדמנות אמיתית", וואלה News 17 למאי, 2016, <http://news.walla.co.il/item/2962078>

ניתן יהיה לגבש בהתאם אסטרטגיה ימית רבתי, שתכלול יעדים מוגדרים ואת הדרכים למימושם.

סטטוס הנושא: מרכז חיפה למחקרי מדיניות ואסטרטגיה ימית השלים באפריל 2017 בחינה מקיפה לגבי המודל המתאים למדינת ישראל לצורך גיבוש אסטרטגיה ימית רבתי, ומה המתודולוגיה המומלצת לביצוע התהליך. המלצות אלו פורסמו בחוברת הנושאת את השם "מודל ומתודולוגיה לאסטרטגיה ימית רבתי למדינת ישראל". מאז הדוח הקודם ובעקבות פרסום החוברת, התקיימו מגעים ראשונים עם המועצה לביטחון לאומי (מל"ל) וכן הוגש מענה לקול קורא של 'המועצה הלאומית לכלכלה וחברה' במשרד ראש הממשלה, העוסק בגיבוש הערכת המצב לממשלה ה-35 אשר עתידה לפעול בתחילת 2020. בהמשך הציג בנובמבר 2017 צוות של המרכז את המלצותיו בפני פורום שכונס על ידי המועצה, וכלל נציגים ממשרדי הממשלה השונים. טרם נקבע האם הנושא ייבחר על ידי המועצה בבואה להכין את הערכת המצב לממשלת ישראל ה-35.

המלצה שנייה – שמירת השיט המסחרי לישראל ותשתיות הנמלים

המצב הגאואסטרטגי של ישראל מחייב קיום של תשתית אוניות וימאים לצרכים אזרחיים וביטחוניים. אחדות מהסוגיות שיש לדון בהקשר זה הן נחיצותן של אוניות חברת הספנות צים המיועדות להובלה בעיתות חירום, מצבן הטכני של אוניות אלו וכן הדרכים להפעיל אוניות אלה בחירום. יש לגבש מדיניות להפעלת הנמלים במצבי חירום, תחת איומי רקטות וטילים מדויקים, ולבחון מהן היכולות הנדרשות לשם כך.

בתחום הפעלת הנמלים המשמשים כמוצא העיקרי של ישראל לעולם יש להמשיך בתהליכים לשיפור השירות, להפחית את העלויות המושגות על היצואנים והיבואנים ולקצר את זמני ההמתנה והשהייה של הסחורות בנמלים. לאחר כניסתם הצפויה של תאגידים חדשים לפעולה בנמלים יש לאפשר למשתמשים גמישות רבה בבחירה בין התאגידים.

בתחום פיתוח הנמלים יש לגבש את תוכנית המתאר לנמלי העתיד במסגרת בחינת חלופות כגון: הקמת נמלים על גבי איים מלאכותיים, פיתוח נמלים קיימים ונמלים חדשים במיקום אחר, לרבות בחינת התפתחות בתנועת המטענים, וזאת כדי לגבש תוכנית לפיתוח יכולות טעינה ופריקת מטענים בנמלים. נדרש לגבש תוכנית ארוכת טווח להכשרת וטיפוח כוח אדם ישראלי שאמור להוות מאגר להפעלת שיט חיוני בחירום, וכמאגר לכלל תפקידי הים (תפקידים הדורשים ניסיון ימי) במוסדות וארגוני הנמלים והספנות.

יש לנתח את האיומים במרחב הקיברנטי ולגבש תוכנית להגנה על צי הסוחר הישראלי, על הנמלים, ועל תשתיותיהם מפני תקיפות סייבר.

המלצה שלישית – התבססות על הים התיכון כחלק מהעומק האסטרטגי של ישראל

מדינת ישראל שוכנת לחוף ים למלוא אורכה, ובמושגי הנשק של ימינו היא חסרת עומק יבשתי ראוי לשמו. מרכזי האוכלוסייה, התעשייה והאנרגיה של ישראל פרוסים לאורך רצועת החוף וחשופים לתקיפה מצד הים. "המותניים הצרים" של המדינה מאוכלסים בצפיפות, כמו גם תשתיותיה ופגיעים ביותר גם מצד היבשה ויחייבו ביום מן הימים התפשטות לתוך הים.

יש להמשיך ולפתח את התפיסה שעל פיה מהווה מזרח הים התיכון מרחב המעניק לישראל עומק אסטרטגי נוסף. יש לבחון את היכולות והתשתיות שיש להקים כדי להעמיק תפיסה זו.

יש להתניע פרויקטים שהומלצו בבדיקת ההיתכנות להקמת איים מלאכותיים בים בהמשך להחלטת הממשלה מספר 4776 מיום 17.06.2012 והדוח המסכם של בדיקת ההיתכנות שבוצעה בשנת 2013 אשר המליץ על האשכול הראשון שיכלל על גבי אי עתידי כזה. אשכול זה כולל מתקן ניקוי וטיפול לגז טבעי, תחנת כוח, מתקן התפלה ומתקן לקליטת אמוניה.⁴ בנייה על איים מלאכותיים בים תאפשר למדינה לקלוט את הגז המופק בים, לייצר חשמל, ולהתפיל מים בלי להשתמש בשטחים יקרים הסמוכים לחופים לשם בניית המפעלים.

המלצה רביעית – תהליכי בניין הכוח של זרוע הים

תהליכי בניין הכוח של חיל הים כפי שנחשפו לציבור בעסקת הצוללות ועסקת ספינות המגן היו במוקד הוויכוח הציבורי ונחקרו על ידי גורמי החקירה של המדינה. התמקדות החקירה הייתה בשני נושאים עיקריים:

1. בעיות הקשורות לכאורה בטוהר המידות של העוסקים בתהליך.
2. תקינותו של התהליך המקצועי בכל הקשור לסוג המכרז הבינלאומי לגבי ספינות המגן ועמדתו המקצועית של חיל הים בנושא.

תהליכים הקשורים לטוהר המידות של החשודים לכאורה, אין זה מן הראוי שדוח זה יעסוק בהם, ומן הראוי שיתבררו במערכת החוקרת ומערכת הביטחון תסיק את המסקנות המתאימות.

4 BipolEnergy – דוח מסכם פרויקט בדיקת היתכנות הקמת איים מלאכותיים (מבנים ימיים), הוכן עבור מנכ"ל משרד המדע והטכנולוגיה והוועדה הבין משרדית לבדיקת היתכנות איים מלאכותיים לצורכי אשכולות תשתית, 21 במאי, 2013

תהליכים הקשורים בהגדרת הצורך המבצעי של ספינות המגן והתאמתו לתעשייה מסוימת, חשפו על פניו תהליך שאופייני למערכת הייררכית שאיננה פתוחה לבקרה וביקורת חיצונית. מן הראוי לבחון כיצד נושא זה מטופל בצורה טובה בתוך מערכת הביטחון, לרבות בחינת האפשרות להרחיב את תהליך עבודת המטה לגורמים מחוץ למערכת הביטחון שלהם ניסיון בנושא והמסוגלים להציג גם דעות אחרות, וזאת כדי למנוע הישנות תהליך קבלת החלטות כפי שהתנהל במקרה זה.

המלצה חמישית – פיתוח וניצול של משאבי אנרגייה שמצויים בלב ים ושמירה על הסביבה

על הממשלה וחברות הגז בישראל לרכז את מרב מאמציהן בפיתוח משק הגז המקומי והאזורי ובכך להגביר את הביטחון האנרגטי של ישראל, להוריד את מחירי האנרגייה לעומת יבוא ממקורות חיצוניים ולהפחית בצורה משמעותית את זיהום האוויר. יש לעודד חדירה של אנרגיית גז לסקטורים חדשים במשק (חקלאות, תחבורה, שימושים עירוניים ומגורים) באמצעות מתן תמריצים ובעיקר להקל על סקטורים קיימים להתחבר לתשתית הגז באמצעות הפחתת רגולציות מסורבלות ומכבידות.

יש לבצע ניתוח של המשמעותיות האסטרטגיות של המשאבים שהתגלו (גז טבעי), וכן של המשאבים שקיימת סבירות גבוהה שיתגלו בעתיד (נפט ואחרים) בתחומי המים הכלכליים של ישראל.

יש לקבוע כיצד מן הראוי לפתח את אנרגיית הגז שמקורה בים, לרבות שימוש אחראי ונכון ברווחים ובתמלוגים הצפויים להיכנס לקופת המדינה כתוצאה מיצוא גז, במיוחד לאחר פיתוח שדה "לווייתן".

יש לקבוע מדיניות שתמריץ משקיעים זרים להשקיע בפיתוח שדות הגז ותקטין את הסיכון הכלכלי שלו הם חשופים. יש לוודא שעקרונות מדיניות זו יהיו שקופים לציבור הרחב.

מן הראוי לגבש מדיניות סביבתית יוזמת (Environmental Policy) כדי להגן על המערכת האקולוגית באמצעות תוכנית שתזוה את המרכיבים הסביבתיים שיש להביא בחשבון בכל הקשור לגז הטבעי שמקורו בים, לרבות מוכנות לקראת אירועים מסוכנים, האמצעים שיש לנקוט כדי להימנע/להתמודד עם אירועים כאלו, והגופים שמן הראוי לשתף איתם פעולה בנושא.

יש להתאים את המערכת הרגולטורית להגנה על הסביבה האקולוגית, לרבות הגנה על אתרי מורשת ועל אתרים ארכאולוגיים. לשם כך רצוי להתבסס על ניסיון של מדינות אחרות בכל הקשור לשיטות הטובות ביותר (Best Practices) שיש לאמץ בנושא זה.

המלצה שישית – פיתוח של תשתית אנושית מקצועית כדי להתמודד עם האתגרים החדשים של ישראל בתחום הימי

יש לקבוע את המשאבים הציבוריים הנדרשים להשקעה במערכות החברתיות בישראל (חינוך והשכלה הגבוהה), כדי לבנות תשתית כלכלית, חברתית ואנושית-מקצועית שתוכל להתמודד עם האתגרים וההזדמנויות הגלומים בתחום הימי, ובכלל זה הפקת אנרגייה, פיתוח אנרגייה, הגנה על המערכת האקולוגית ועוד. כמו כן יש לתמוך ולסייע לצמיחת התעשיות הדרושות כדי לטפל בנושאים אלו, וכן הקמה של 'אגד ימי לישראל' שישמש פלטפורמה לשיח של בעלי העניין בנושא.

המלצה שביעית – גיבוש של מדיניות החוץ של ישראל במזרח הים התיכון ובים האדום

במסגרת גיבוש אסטרטגיה ימית רבתי לישראל (לכשתגובש), יש לקבוע מהם האינטרסים של ישראל במזרח הים התיכון ומהי המדיניות הטובה ביותר כדי לממש אינטרסים אלו. לשם כך יש לזהות בעלות ברית משותפות ולבחון את ההזדמנויות והסיכונים שבנוכחות הרוסית הגדלה במזרח הים התיכון.

יש להמשיך במאמץ המדיני מול שתי המעצמות (ארה"ב ורוסיה), כדי למנוע דריסת רגל של הצי האיראני בנמלי סוריה. כמשקל נגד להיווצרות הציר רוסיה-איראן-סוריה, לבחון את הידוק הקשרים גם בתחום הים עם מצריים וסעודיה.

יש לבצע הערכה של האינטרסים הסיניים המניעים את פעילותם בים התיכון ובים האדום, כפי שאלו מוגדרים במסמך האסטרטגי של סין המכונה 'דרך המשי הימית', כמו גם ולאור העלייה בנוכחות הימית הסינית באזור. עלינו לשאול את עצמנו כיצד על ישראל להגיב לנוכחות זו, לרבות ההשקעות הסיניות בבנייה של תשתיות חיוניות בנמל חיפה ונמל אשדוד, ומעורבותם בהפעלה של תשתיות אלו.

בעקבות הצטיידות מסיבית של הצי המצרי בשנים האחרונות בכלי שיט ובאמצעי לחימה מתקדמים יש לגבש מדיניות בכל הקשור לשמירת היתרון האיכותי הישראלי (Qualitative Military Edge – QME), ולפעול בהתאם לעקרונות אלה מול מדינות ידידותיות כמו ארה"ב וגרמניה המספקות כלי שיט ואמל"ח זה.

המלצה שמינית – קידום והסדרה של חוק ומשפט ימי

מאז מסמך הערכה האסטרטגית הימית לישראל שפורסמה בסוף שנת 2016 חלה התקדמות בכל הקשור להצעת חוק האזורים הימיים. הצעה זו אושרה בוועדת השרים לענייני חקיקה ועתידה לעלות לדיון בכנסת בעתיד הקרוב. קיימת חשיבות להסדיר את תחולתו של הדין הישראלי באזורים הימיים בהקדם שכן חוק התכנון והבנייה (המסדיר את פעילות התכנון והבנייה ביבשה) אינו מתאים לאופי הפעילות בים בכלל ובוודאי שלא בים העמוק.

בנוסף לכך יש לחתור להסכמה מדינית בנקודות החפיפה של האזור הכלכלי הבלעדי הישראלי עם מדינות שכנות וגם להיערך להיעדר הסכמה מדינית על פי כללי המשפט הבינלאומי.

בהקשר של לבנון, יש להגיב בערוצים דיפלומטיים להתפתחויות באזור כגון הענקת זכויות חיפוש נפט וגז על ידי לבנון באזור שבמחלוקת. יש לבחון ולבסס את השיטה הרצויה לתיחום המים הכלכליים של ישראל בהתאם לפרקטיקה הבינלאומית המקובלת, לבחון אמצעים אלטרנטיביים לניהול משותף של האזור שבמחלוקת ללא הסכמה על תיחום המים הכלכליים, או לבחון אפשרות לניהול משא ומתן באמצעות צד שלישי.

כל האמור לעיל מדגיש את הצורך להכשיר ולאמן כוח אדם מקצועי שיהיה מסוגל לפעול בנושאים בעלי היבטים של המשפט הימי בארגונים בינלאומיים.

המלצה תשיעית – שימוש בגז שנמצא במימיה של ישראל לשם חיזוק הכלכלה והמעמד הבינלאומי של ישראל

בהינתן תנאי השוק הצפויים באירופה ובעולם בשנים הקרובות, על הממשלה וחברות הגז בישראל לרכז את מרב מאמציהן בפיתוח משק הגז המקומי והאזורי על פני חיפוש שווקים רחוקים ליצוא.

בכפוף לאמור לעיל, יש לבחון את מכלול השיקולים הגאופוליטיים והגאואסטרטגיים (הזדמנויות וסיכונים) הקשורים למדינות אשר ישראל מעוניינת לייצא אליהן חלק מהגז, זאת כדי לחזק את מעמדה הדיפלומטי והכלכלי של ישראל תוך כדי הבנת השיקולים הכלכליים המניעים את החברות המסחריות המפיקות את הגז בישראל.

יש לבחון את השיקולים הכלכליים, הביטחוניים, הסביבתיים והפוליטיים של ישראל בכל הנוגע לתשתית הצנרת, למצופי האספקה ולמסופי גז מונזל (LNG).

המלצה עשירית – המשך מיצובו של מרכז חיפה למחקרי מדיניות ואסטרטגיה ימית כמרכז ידע לאומי בנושא מדיניות ואסטרטגיה ימית

העיסוק בנושאים אסטרטגיים ומדיניים בתחום הימי רבתי (Maritime Domain) מחייב ידע בין-תחומי ייחודי שאיננו בנמצא בשלב זה בישראל.

"מרכז חיפה למחקרי מדיניות ואסטרטגיה ימית", משמש, בין היתר, מוקד לידע בין-תחומי (Multi-Disciplinary), ובלתי תלוי בתחום המדיניות והאסטרטגיה הימית, במובן הרחב של המושג, בדגש על ישראל וסביבתה הימית במזרח הים התיכון ובים האדום.

המרכז הצליח בשנה האחרונה למסד שיתופי פעולה עם מרכזים דומים בארה"ב וסינגפור, ונמצא בתהליכי מיסוד שת"פ עם מרכזים בגרמניה, הודו וסין.

במהלך השנה האחרונה קיבלה האוניברסיטה החלטה למזג את "מכון וידרא לספנות ונמלים" עם המרכז ובכך לכלול מרכיב נוסף בתחומי המחקר של המרכז. המרכז צריך לגבש תוכנית לפיתוח כוח אדם שיעסוק בנושא זה הן בצד המחקרי האקדמי והן בכל הקשור למחקר היישומי כלפי הגורמים העוסקים בנושא (חנ"י, רספ"ן ואחרים).

כדי להכשיר כוח אדם להתמודד עם נושא זה בתחום האסטרטגי נדרש לקדם את פתיחת התוכנית ללימודי תואר שני במדע המדינה עם ספח בביטחון לאומי ואסטרטגיה ימית, יוזמה המובלת על ידי הפקולטה למדעי החברה – בית הספר למדע המדינה באוניברסיטת חיפה כבר בשנה"ל תשע"ט. תוכנית זו תשלים את התוכניות הקיימות בבית הספר למדעי הים באוניברסיטה ותתמוך ביעד של אוניברסיטת חיפה להוביל את תחום לימודי הים בישראל במסגרת התאגיד הישראלי לחקר הים התיכון.

היעד של המרכז הוא כי דוח זה המופץ בפעם השלישית על ידי המרכז ישמש את כל הגורמים העוסקים בנושא הימי רבתי בישראל, ויהיה הגורם המתניע והתומך בתהליכי מדיניות ותכנון אסטרטגי ארוכי טווח במרחב הימי.